

Віра Мелешко

НОВЕ ХУДОЖНЄ СЛОВО СЕРГІЯ КОЛОМІЙЦЯ

Рецензія на збірку: Коломієць С. Білозірка / Сергій Коломієць. – Кобеляки, 1999–2014. – 126 с.

Родинні традиції – одна з головних підвалин творчості сучасного письменника-краянина, призера (друге місце) конкурсу «Краща книга року» (Полтава, 2009 рік), переможця Першого міжнародного українського літературного конкурсу «Козацька балачка» (Київ, 2011 рік) Сергія Коломійця. За розповідями митця, сім'я його жила весело: усі співали, танцювали, жартували. Бабуся Катерина (батькова мати), наприклад, на Різдво одягала змайстрованого ще її татом лелеку і ставила сценки. Увесь річний цикл свят, календарно-пісенних та родинно-побутових обрядів супроводжували дитинство майбутнього митця. «Повну чашу земної мудрості та любові підніс рід, і я не змарнував з неї жодної краплини», – відмічає в автобіографії С. Коломієць. Підтвердженням цьому стала й поема-феєрія «Білозірка».

З-поміж своїх літературних провідників Сергій Аркадійович називає І. Котляревського з його «Енеїдою» – одного з тих, у кого була «мудрість, любов і краса виношеного в серці слова». Вплив зачинателя нової української літератури теж додаємо в «Білозірці» (навіть на зримо-зовнішньому рівні, наприклад, через

нагромадження однорідних членів речення: «Село гуляло, працювало, / Сміялось, плакало, гуло, / Мирилось, лаялось, вінчалось, / Родилось, мерло і жило!»).

Твір автор виношував і вершив довго: в рукописі зазначені роки – 1999–2014-й. Думаємо, що такий тривалий часовий відтинок роботи над поемою-феєрією можна пояснити не лише прагненням митця до художньої довершеності, а і його намаганням вивірити себе, свої помисли, побачити й відчутти перспективу сучасної України.

Сам автор визначив жанр «Білозірки»: поема-феєрія (звичайно, в цьому зв'язку передовсім згадуємо драму-феєрію «Лісова пісня» Лесі Українки). Перша частина жанрового означення твору очевидна, адже, як записано в словниках із теорії літератури, *поема* – це переважно віршований, значний за обсягом твір, у якому зображені особливі події та яскраві характери. У поемі обов'язково повинен бути головний персонаж, роль якого в соціумі, в історичному поступі народу/нації дуже важлива. Такою є Білозірка, котра повернула своїм землякам їхню справжню сутність, захистила країну від

новітнього лихоліття. Вона з'єднала легенду з реальним буттям не лише України, а й усього світу, врятувала планету від знищення («Спокійно жити – не мені. / Крізь мене дивиться Земля / Дитиною в майбутні дні...»).

Другий складник авторського бачення жанру, звичайно, пов'язаний із фантастично-казковим сюжетом. Для словесного полотна крайина характерні 1) виразний ліричний початок (його виявом є й авторські відступи); 2) зіставлення природного і людського, а то й показ їх у нерозривному злитті (Білозірка розмовляє з Карасем, Совою; чує і розуміє шепіт квітів, дерев; орли допомагають людям та ін.); 3) широке використання міфічних і фольклорних образів.

Композиційно новий твір Сергія Коломійця розлогий: тут маємо 1) посвяту («Світлій пам'яті моєї бабусі Любові Іванівни Яковенко»), 2) вступне авторське слово («Від автора»), 3) заспів («Білозірка»), 4) основний виклад, який поділений а) на дві книги, кожна з книг – б) на три частини, які, у свою чергу, розбиті в) на неоднакову кількість розділів (наприклад, перша частина першої книги охоплює їх тридцять, а друга частина другої книги – 11), 5) післяслово. А ще до композиції поеми-феєрії з повним правом зараховуємо ілюстрації.

Присвята бабусі – то вияв нерозривності між поколіннями, циклічності людського буття, мудрості роду, що переростає в міфічні знання народу. Почуте від старшої матері (за уявленнями давніх українців, баба – мати-предкиня, хранителька родинного вогнища, старша мати) – бабусі Любові Іванівни Яковенко – тривко, точніше назавжди ввійшло у свідомість і пам'ять онука Сергія Коломійця. Тож не даремно з-поміж багатьох персонажів поеми-феєрії «Білозірка» питому вагу має образ бабусі головної героїні. Саме вона «бавила онучку, / Розповідала їй казки, / Водила в поле, в ліс, на річку...»,єднала в один ланцюг приземлену буденність («Ось розтоплю я у печі, / Підкину дрів... / Вершки зберу на молоці») і високу ду-

ховність («розповім про рід наш древній... Ми часом вільно володіли, / Ми по-дитячому раділи, / І кожен душу власну знав»).

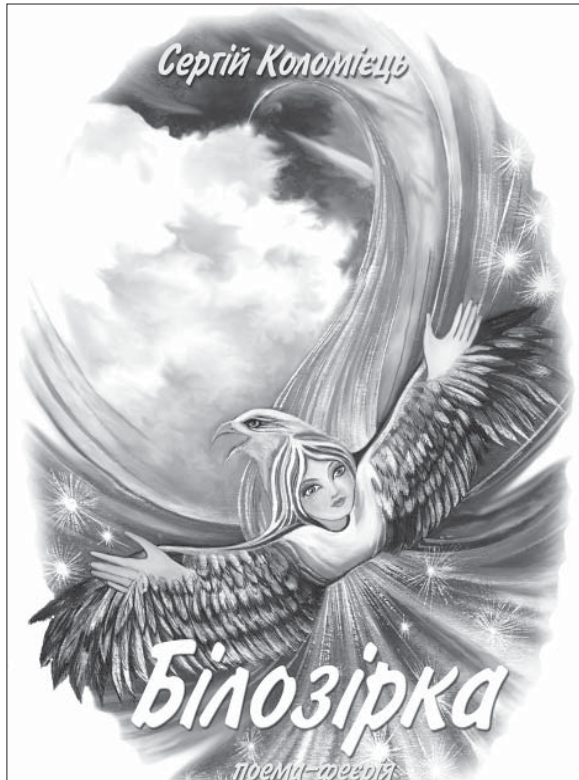
У вступному слові «Від автора» С. Коломієць найперше розкрив свій ідейно-мистецький задум: «...я бажав створити цільний образ людини, людини з великим, глибоким корінням свого народу, наповнити її життєдайними со-

ками традицій і дати розуміння, що силу землі, сконцентровану в серці, не зламати, не перемогти нікому», а також висловив власне передбачення читацьких вражень/дій: «Можливо, цей феєричний світ Вам щось нагадає, підкаже, викличе в душі бажання відновити свою країну й прикрасити її квітами власної творчості».

Важливу роль у поемі-феєрії виконує заспів: сконденсовано розкриває змістову та художню сутність і всього твору, й образу головної героїні. Проте, якщо рядки цього заспіву: «Білозірка, Білозірка – / на Шляху Чумацькім зірка. / В небі гордая орлиця, захист древній,

небилиця. / Степова ясна калина / стала серцем України» – повторити після кожної строфи, тобто перевести їх у ранг рефрену (приспіву), то початок поеми переросте в окремий твір – пісню, музику до якої міг би запропонувати все той же Коломієць (в автобіографії він зазначив: «Пишу вірші, пісні, поеми, картини, знімаю фільми. На мої слова для українських рок-гуртів створений гімн „Євшан зілля“»). На нашу думку, заспів утверджує найвищу цінність для кожного з нас – «землю й мову».

У першій книзі, використовуючи різні сюжетні ходи, письменник розкриває передісторію подій нового часу: він говорить про давню країну Білозір'я, в якій усі мешканці «в порусі жили єдинім...», «не могли людей вбивати – / Творити прагнули добро». Про часи минулі головна героїня твору дізнається з розповіді бабусі («Дівчатко... / Розкрило рот, щоб все схопити»), із розмови з Карасем, котрий знав «про народ красивий», про те, що «кожен був у них щасливий»; а від Сови почула ще й пророцтво:



«Білозір'я знову прийде, / Коли орлиця молода / Небес вогонь собою вкрийє...». У цій же, першій, книзі буттєвий рівень Білозірки передано через поєднання реального та легендарно-міфічного рівнів. Автор показує дівчину в спілкуванні з рідними, передовсім із бабусею, в гармонійному діалозі з природою, у стосунках із коханим, згодом – із дітьми; він малює вигаданий світ, де також головною є Білозірка. Ми відзначаємо, що С. Коломієць події життя людей узгоджує з народними та релігійними обрядотвореннями й віруваннями. У поемі показана вся «закодована традиційність». За словами В. Скуратівського, роль закодованої традиційності «якнайповніше виконують свята та обряди». Справді, у творі нашого земляка представлена майже вся обрядова структура річного циклу українців. Автор творить нерозривне коло Людина – Природа – Космос через систему празників («Слово це... особливе, надмірно магічне і не до кінця розгадане», – переконаний В. Скуратівський): Видіння, Свят-вечір, щедрий вечір, Благовіщення, Великдень, Клечальний тиждень, Купало, Спас тощо. С. Коломієць розуміє, що в празниковій системі України утворився своєрідний дуалізм віри, тобто давнє язичництво співіснує з християнством.

Так, Видіння (має низку похідних назв: Видення, Введіння, Введення в храм Пресвятої Богородиці, День полазника, або третя Пречиста; повна назва свята в церковному календарі – Введення в храм Пресвятої Владичиці нашої Богородиці і діви Марії; припадає на 4 грудня) – останнє свято, яке завершує осінній цикл празників.

Святкують його з VIII ст. на спомин про чудесне введення Богородиці в Єрусалимський храм – її посвячення Богові. На наших землях до цього свята «доточилася» частина староукраїнських звичаїв, пов'язаних із початком нового року в далеких предків, зосібна звичай ворожити. У поемі читаємо:

*Приходив час розваг, дозвілля.
Збиралась молодь у селі
Поворожити на Видіння
Під вечір на святій воді.*

Друга книга поеми-феєрії – розповідь про Білозірку як захисницю рідної землі. Вона не побоялася нападника, того, котрий так себе рекомендував: «Я – хан Берей! Я – вісник бід!» (інші твердили, що він – «злий посланець дочки Ночі»). Для Білозірки «головне – не допустити, / Щоби знання ...народу / У зло орді вдалося влити».

Усі образи, «заявлені» в першій книзі, активно діють у другій: і перстень, і Сім Дивів, і Орлиця та ін. Виступивши проти новітньої орди, Білозірка перемагає. Її перемогу зумовило багато чинників, але найголовніший з-поміж них – любов, найсильніше почуття, яке «здолає перепони», «очищує серця», «відновить всі закони», «почне нове життя».

Автор переконаний: будь-яка зброя – явище протиприродне:

*Спочатку палка, потім – меч,
Стріла, мушкет, наган, гармата.
І все для того, щоб із плеч
Злетіла голова у брата.*

Твір С. Коломієця побудований на злютованій єдності трьох складників: природа, людина, Україна, які, на думку автора, повинні існувати в гармонійній співвіднесеності. Він переконаний, що основою гармонії є духовність людини, адже марно легендарна країна Білозір'я – то «світ поетів і творців», де «...кожен душу власну знав».

Якщо в першій книзі переважають українські фольклорні образи й символи, то в другій маємо цілу низку «покликань» на міфи давнього світу, інтернаціональні явища. Таким чином автор утверджує думку, що добро і зло протистоять одне одному споконвіку, а боротьба за збереження Землі – справа всіх і кожного.

Отже, основне змістове наповнення твору С. Коломієця тісно пов'язане з національним фольклором, головно з його обрядовістю та легендами.

На рівні форми автор дуже любить інверсію, що, за нашим переконанням, дозволяє йому, з одного боку, реалізувати «технічні» завдання – витримувати риму та віршовий розмір твору, а з другого – акцентувати увагу читача на найбільш значущому з погляду митця слові: «Жар любовний грав на скронях, / Нече взимку хустром лис», «Там Кам'яна в дозорі Баба, / Нікому пити не дає».

Рясніє твір порівняннями, зокрема й у формі придієслівного орудного відмінка: *воркують мальвами дівчата, радість відбилась предвісним зойком, смикнув шаленим суховієм* тощо. Цей троп, як твердять літературознавці, має давню традицію, приміром, його широко застосовували в уснопоетичній творчості.

Привертають увагу свіжі епітети, з-поміж яких і авторські неологізми: *стріхочубі хати*, (із) *трав росистосоковитих*, *мислитель кошуфових сцен* (про карася), *річка синьоока*, *чорнило чорноземне*, *хижацька армада*, *знатний шовк*, *наукового добра*, *хижі літаки*, *заручений*

Сатурн, (у) краєвиді голосистім, радість сонячна, стомлені тополі.

Кидається у вічі велика кількість виразів, які з повним правом можна назвати авторськими афоризмами. Від них віє життєвою мудрістю, а ще розумінням духу, духовності як первнів людського життя. Ми виокремили ті, які, на наш погляд, найповніше засвідчують авторську позицію: «Любов – це злагода з собою», «Лиш той живий, хто вік кохає», «Земля – криниця для народів», «Вся мудрість нашого народу / В таланті кожного жила», «Війні любов не погасити, / Не вбити смерті почуття», «Хто серцем жити не уміє, / Тому зло в душу заповзе», «Душу й мову – ці святині – / Ростити треба все життя», «Лиш совість вчинкам є правління», «На рівні серця треба жити, / Воно – можуть і оберіг», «Немає смерті як такої, / А є один ланцюг життя, / Що викуваний із любові», «Все починається з кохання!» Тому ще раз

стверджуємо про закодовану в цих виразах мудрість роду – народу, яку акумулював у своїй свідомості, у своєму серці письменник С. Коломієць, акумулював, щоб на певному етапі повернути її вже художньо огранену, мистецьки довершену, вивірену серцем і талантом.

Новий твір автора-краянина побудований на глибинному розумінні первородної двоїстості людини, звідси і складна система проблемно-художніх опозицій: дух – тіло, мир – війна, природність – удаваність, відданість – зрада, краса – потворність, традиції – новаторство («Традиції повідкидали, / Новітнім хочеться пожити. / Дорогу предків затоптали, / Щоб в безвісті себе любить») тощо. На протиставленні витворені й образи Білозірки та хана Берея.

«Все починається зі Слова, / Тому й не має світ кінця», – таку думку утверджує автор поеми-феєрії «Білозірка».